

innhold

Radioaktive IFE

Institutt for Energiteknikk (IFE) har slingsringsmonn for radioaktive utslipp.

Side 4

Javel, vannminister

Det foregår en intens dragkamp om hvem som skal bli Norges neste vannminister. Kandidatene er Børge Brende (H) og Einar Steensnæs (KrF).

Side 5

Når gode råd er dyre

Ville du betalt 1800 kroner for energiråd om boligen din? ENØK-sentrene sliter med å selge tjenester de ga bort gratis i fjor.

Side 6

Skogen er på bedringens vei

Mye nedbør de siste årene har ført til bedre vekstvilkår for trærne.

Side 8

Isbjørnen kan forsvinne

Om hundre år er isbjørnen borte, mener flere forskere. Årsaken er varmere klima.

Side 9

Posten blir papirløs

Posten går i Telenors fotspor og satser på papirløse kontorer.

Side 11

Singel-livet truer miljøet

Hver kvinne sin bolig. Det er trenden i mange land. Og trenden fører til dårligere utnyttelse av ressurser som byggemateriale og energi. Bridget Jones er selve ikonet på single kvinner. (Foto: Filmweb)

Stadig flere bor alene. Da blir de en trussel for det biologiske mangfoldet, mener forskere. Men du kan spare både energi og ressurser ved å bo sammen med noen. Likevel velger de fleste uten nær familie å bo alene hvis de har nok penger til det.

Side 3

På kurs med naturen

I løpet av de siste ukene har vi nordmenn gjennomgått et intensivkurs i energiøkonomisering - eller strømsparing om du vil. Tiltaket er positivt, men kurset kom litt brått på de fleste av oss.

Og bråket uteble da heller ikke. Men til tross for at TV2s og NRKs debattprogrammer kunne fortelle om folk som frøs i hjel og politikere som simpelthen nektet å betale for husstandenes overdrevne strømforbruk, var miljøbevegelsen for én gangs skyld så godt som unisont tause om strømprisene. En og annen pellets-kamin ble nok nevnt. Men ingen rakrygget antydning om strømsparing. Ikke før noen luftet kravet om å motarbeide miljøbevegelsens grep om vassdragene, dukket en stemme fram fra den grønne sidelinja:

— Det er topp med høye strømpriser. Nå må vi få fart på investeringene i alternativ energi.

Stemmen tilhørte Natur og Ungdom. Som snakker der andre tier.

I ettertid er ikke alle enige om at det var strømkrisen. Noen snakker om at det faktisk var markedet som endelig tok styringen over kraftprisene.

Etterspørselen økte - det samme gjorde prisene. Men så skjedde altså det utrolige: Nordmenn skrudde ned etterspørselen. Det ufrivillige ENØK-kurset virket. I tillegg ble været mildere - og prisene har nå sunket noe, men dette kan vi neppe stole på.

Vi burde derfor fortsette med det vi lærte på kurset, nemlig å spare strøm. Og da trenger hjelp. Derfor er det trist at den offentlige støtten til de regionale ENØK-sentrene falt bort 1. januar. Bra timing.

Danmark kan unngå vitaminbrus

Vi tror kanskje at den danske rødpølsa vitner om liberal dansk politikk i forhold til tilsetningsstoffer. Slik er det ikke.

Produsentene bak leskedrikken Ocean Spray gikk til sak mot Danmark da de ikke fikk tillatelse til å markedsføre c-vitaminsin.

EU-domstolens generaladvoka-

kat Jean Mischo ser ut til å være enig med danskene i at c-vitamin med fordel kan inntas på andre måter enn via såkalt designermat. Begrunnelsen for at Mischo anbefaler at Danmark får støtte for

å si nei til mat tilsatt vitaminer, er at helsekonsekvensene av slik berikning ikke er godt nok utredet.

Gråspurv er årets fugl

Hvert år kårer norske ornitologer Årets Fugl. Vinneren i 2003, gråspurven, er i tilbakegang og ønsker seg brødsmuler framfor ferdigmat fra Rimi.

— Hvorfor er gråspurven blitt "Årets Fugl" i 2003?

— Først og fremst fordi det er art folk kjenner, sier generalsekretær i Norsk Ornitologisk Forening, Morten Ree.

— Noen vil kanskje si at gråspurven er litt kjedelig og uanselig. Vi mener det er viktig å ha en art med stor utbredelse som årets fugl. Gråspurven finnes over store deler av landet, og den er velkjent i såvel bymiljø som gårdsmiljø. I tillegg er gråspurven i tilbakegang og vi mener derfor det er viktig å fokusere ekstra på arten.

Ifølge Ree er det ingen som

Slik ser den ut - fuglen som får økt oppmerksomhet i år.

vet sikkert hvorfor det blir mindre gråspurv. Vinteren har knekt mange individer i år, men dette er normalt. Et mer moderne og "lukket" landbruk. Det fører til mindre mat og færre tilholdssteder.

Også elektriske tog forurensar

Tog regnes som et miljøvennlig transportalternativ. Men en undersøkelse hos svenske Banverket viser at togene forårsaker betydelig større forurensning enn tidligere antatt, skriver avisen Metro Skåne.

Ifølge en rapport om undersøkelsen, som ble lagt frem tidligere denne måneden, består forurensningene av tungmetaller fra legeringer og bremsebelegg på toghjulene.

Banverkets miljøsjef, Søren Dahlén mener det kreves et omfattende arbeid for å bukt med forurensningen.

(Foto: Filip Lund)

Ny NU-leder

Nyvalgt leder i Natur og Ungdom, Ane Hansdatter Kismul (bildet), overtar en organisasjon med noe så vanlig som pengemangel og noe så uvanlig som vekst i medlemsmassen.

— Vi økte fra 4051 til 4709 medlemmer i 2002. I tillegg har vi fått noen flere lokallag, sier hun.

— Hvorfor går det ikke like bra økonomisk?

— Økonomien kunne vært bedre, men vi har kontroll. Problemet er at de nye vedtektene vi er underlagt straffer organisasjoner med stor aktivitet i forhold til medlemstallet.

I sin kommende lederperiode vil Kismul jobbe hardt, mot en rekke store prosjekter — slik som oljeutvinning i Barentshavet og skytefelt i Hedmark. Samtidig vil hun arbeide for å opprettholde det norske importvernet på mat. Lokal mat er viktig, og i kjent NU-stil står skog og jordbruk stå sentralt etter at årets landsmøte har gjort sine prioriteringer. Sterkt står også fiskeripolitikken.

Singel-kulturen ødelegger miljøet

Stadig flere bor alene. Da blir de en trussel for det biologiske mangfoldet.

JORUNN GRAN
Natur & miljø Bulletin

Befolkningsveksten har lenge vært en fiende for artsmangfoldet. Jo flere mennesker vi blir, desto dårligere har moder jord det.

Forskere ved Stanford universitetet rapporterer nå at ikke bare antall mennesker - men også antall husholdninger belastar miljøet. Forbruk av naturressurser og energi er større per person i singel-husholdninger, ifølge avisa Die Welt, som viser til en rapport som nylig ble publisert i Nature.

Mellom 1985 og 2000 har antall husholdninger økt raskere enn befolkningstallet. Dette er en trend som gjør seg gjeldende i 80 prosent av regionene med stort artsmangfold. Også i befolkninger som blir mindre, øker antall husholdninger. Dette gjel-

Som regel alene hjemme? Da er du i selskap med stadig flere som Hugh Grant i filmen "About a boy." (Foto: Filmweb)

der blant annet i Hellas, Spania og Italia. Forskere regner med at avviket mellom antall husholdninger og folketall vil øke også i de neste 15 årene. I 2015 vil vi ha om lag 233 millioner flere husholdninger enn i dag, bare på grunn av at stadig flere velger å leve alene.

Småhusholdninger fører til mindre effektiv bruk av ressurser som av byggematerialer, vann, strøm og olje, og Wolong-reservatet i Kina er ett eksempel på et område der økt antall småhusholdninger har ført til økt hogst og dermed mindre leveareal for kjempepandaen.

Ti grunner til å bo sammen med flere

— Vi sparer tid og penger - og bor bedre enn om vi hadde hatt vår egen leilighet, sier Marte Rostvåg Ulltveit-Moe. Hun jobber i Regnskogfondet, og beskriver seg selv som kollektiventusiast på sin hals.

1. Det sosiale er viktig - du har noen å være sammen med
2. Du trenger færre ting - det er lettere å låne strykejern eller lysbildeapparat fra noen du kjenner godt.
3. Ikke alle behøver å ha bil
4. Dere kan dra nytte av hverandres kunnskaper - folk kan forskjellige ting.
5. Dere sparer energi - når én person koker poteter til 25 mann i samme kjele, er dette nødt til å være energieffektivt.
6. Dere kaster mindre mat - alt blir spist opp, og pålegget mugner ikke i kjøleskapet.
7. Dere kan dele på arbeidet med avfallshåndtering og resirkulering
8. Dere deler på innkjøp av mat, og går sjelden i butikken. Dette fører til lavere pengeforbruk fordi dere unngår de unødvendige innkjøpene.
9. Dere kjøper mindre ferdigmat - og kan for eksempel kjøpe økologisk mat i store partier.
10. Dere sparer tid - ansvar for middag bare noen ganger i måneden i stedet for hver dag.

— Økonomi eneste brems for singel-liv

Nordmenn har kjernefamilien som forbilde. Andre boformer har noe litt tvilsomt over seg.

— Vi hadde hatt enda flere singelhusholdninger hvis flere av oss hadde bedre råd, sier antropolog Runar Døving ved Statens institutt for forbruksforskning (SIFO).

Her i landet bor om lag 17 prosent av oss alene, ifølge Statistisk sentralbyrås 2001-statistikk, og 38 prosent av husstandene består av bare én person. Singelandalen økte med 11 prosent i tiåret fra 1990.

RESSURSUTNYTTELSE

Men økningen i enslige husholdninger betyr ikke nødvendigvis at nordmenn generelt har sluttet å ønske å bo sammen, ifølge Runar Døving.

— Vi må huske på at de som er registrert som énmannshusholdninger veldig ofte er studenter eller pensjonister. Likevel er det selvsagt dårlig utnyttelse av ressursene når mange bor alene i husholdninger, sier Døving.

— KOLLEKTIV IKKE AKSEPTERT

I Oslo bor vel en fjerdedel av innbyggerne alene, og også i sentrum av andre storbyer finner du mange singel-husholdninger. I tillegg bor mange alene i utkantkommunene. Runar Døving mener at enda flere ville bodd alene hvis de bare hadde hatt råd til det.

— Når de fleste tross alt bor sammen med noen, henger dette sammen med at folk blir tvunget til å bo sammen på grunn av dårlig økonomi. Og norske forventninger tilsier at vi velger å leve heterofilt i kjernefamilie. Andre boformer - som kollektiv eller homofilt samboerskap - er ikke veldig akseptert her i landet.

— Uforandret utslippsgrense for IFE

Institutt for energiteknikk (IFE) slipper radioaktive stoffer ut til naturen med Statens strålevernns velsignelse. Utslippene er små – men de kan fortsatt øke innenfor den nye utslippstillatelsen.

— Grenseverdiene ligger himmelhøyt over hva IFE har behov for, sier Bellona.

JORUNN GRAN
Natur & miljø Bulletin

Rett før jul fikk IFE fornyet utslippstillatelse for radioaktive stoffer til vann og luft fra anleggene sine på Kjeller og i Halden. Tillatelsen gjelder ut 2005. Dermed beholder IFE en utslippstillatelse som ifølge Miljøstiftelsen Bellona er så høy at den knapt oppleves som noen grense i det hele tatt.

— KAN ØKE UTSLIPP

— Utslippsgrensen er beregnet ut fra en såkalt maksimaldose. Dette er den mangden radioaktivitet som kan slippes ut til omgivelsene uten at den mest utsatte befolkningen risikerer helsefare, sier fagmedarbeider Erik Martinussen i Bellona. — Innenfor tillatelsen kan IFE derfor øke eller senke utslippene sine som de vil.

Informasjonssjef Victor Wikstrøm jr. hos IFE mener at utslippstillatelsen som Strålevernet har gitt er streng nok.

— Vi har fått den tillatelsen vi ba om, og er fornøyd med det, sier Wikstrøm til Natur & miljø Bulletin. — Utslippstillatelsen vi har fått er verdens strengeste, og vi har ekstremt lave utslipp fra Institutt for energiteknikk. Jeg er egentlig ikke spesielt interessert i hva Bellona mener om dette.

— Men hvis dere har ekstremt lave utslipp, burde vel ut-

slippsgrensene vært justert ned? — Ting variere over tid, selv om vi ligger langt under grenseverdiene.

KREVER NULLUTSLIPP

Bellona mener at det ikke foregår en effektiv utslippskontroll ved IFEs anlegg, og krever nullutslipp fra anleggene. Ifølge Bellona har grunnlaget for IFEs utslippstillatelse vært uendret siden denne typen utslippstillatelse første gang ble gitt i 1984, og dermed har det heller ikke har vært noen innstramming i den formelle utslippstillatelsen på nesten 20 år.

— Strålevernet burde ha kontrollert om utslippene fra IFE gikk ned, og stilt strengere krav til instituttet, sier Erik Martinussen i Bellona.

— ER STRAMMET INN

Seksjonssjef Tone Bergan i Statens strålevern sier at de får fire rapporter fra IFE hvert år, i tillegg til årsrapporteringen. Bergan mener også at det ligger noen innstramminger i tillatelsen som nå er gitt.

— Vi krever at IFE jevnlig rapporterer, blant annet om valg av best tilgjengelige teknologi (Best Available Technology - BAT). Kravet om BAT er tyngre inne i den tillatelsen IFE nå har fått. Dessuten er varslingsgrensene mye lavere enn utslippsgrensene, sier Bergan. Bellona er ikke fornøyd med at

— Strålevernet har krevd reduserte utslipp i flere år. Likevel har IFE fått en tillatelse som innebærer at de kan øke utslipp av én radioaktiv isotop hvis de reduserer en annen, sier fagmedarbeider Erik Martinussen i Bellona. (Foto: Jorunn Gran)

utslippstillatelsen krever best tilgjengelige teknologi.

— Vi har ikke sett at ny teknologi er innført på anlegget på Kjeller, sier Erik Martinussen.

Ifølge Bellona kunne ny tek-

nologi for eksempel være å innføre lagring av flytende avfall over en periode. Noe som ville redusere radioaktiviteten før utslipp.

Miljøforskrift kommer?

Nye regler kan stikke kjepper i hjulene for blant andre Institutt for energiteknikk (IFE) allerede dette året.

— Vi håper på å få en ny forskrift som legger sterkere vekt på beskyttelse av miljøet, sier seksjonssjef Tone Bergan i Statens strålevern. — Vi har signalisert overfor IFE at vi ønsker å se på utslippstillatelsen deres på nytt når vi får ny forskrift.

Strålevernet gjør i IFEs utslippstillatelse oppmerksom på at "annen aktuell lovgivning er gjeldende for bedriften uavhengig av denne utslippstillatelsen", og understreker i svaret til Bellonas høringsuttalelse at de vil vurdere å foreta endringer i tillatelsen i forbindelse med den nye forskriften under strålevernloven.

Nytt vanndirektiv innføres

Norsk vannforvaltning er et mangehodet troll. Det skal innføringen av EUs rammedirektiv for vann sette en stopper for. Innføringen starter i år – og er ferdig i 2027.

JENS PETTER TOLDNÆS
Natur & miljø Bulletin

EU vedtok i 2000 et omfattende direktiv for bedre forvaltning av vann. Rammedirektivet for vann er også gyldig i Norge på grunn av EØS-avtalen, og norske myndigheter starter det omfattende arbeidet med å innføre direktivet i år - i FNs ferskvannssår.

Hensikten med direktivet er å beskytte og forbedre kvaliteten på alle typer vann vi har - ferskvann, brakkvann, kystnære farvann og grunnvann.

Direktivet er først og fremst laget for å sikre kvalitet av vannforekomstene, men vil også bidra til å beskytte og forbedre

forholdene til økosystemer og våtmarker som avhenger direkte av disse.

— Forhåpentligvis vil få en bedre samordnet vannforvaltning her i landet. I dag er forvaltningen spredt mellom en rekke aktører. Eksempelvis har SFT ansvaret for kvaliteten på vannet, Olje- og energidepartementet har ansvaret for vann som ressurs, mens Direktoratet for naturforvaltning har ansvaret for alt det biologiske som finnes i tilknytning til vann, sier forsker John Rune Selvik ved Norsk institutt for vannforskning (NIVA).

Gjennomføring av direktivet skal bl.a. styrke beskyttelsen mot forurensninger og redusere

utslipp - og fremme såkalt bærekraftig bruk av vann. Det skal også beskytte økosystemer på land som er direkte avhengig av vann, slik som våtmarker. Videre skal det bidra til å redusere miljøvirkninger av flom og tørke. f

Ifølge Selvik vil det være mye å hente for Norge gjennom å innføre EUs standarder, ikke minst når det gjelder kvaliteten på drikkevann.

— Vi har ikke like godt drikkevann over alt her i landet. Eksempelvis er det mange områder med dårlig kvalitet i Østfold. Ved å innføre rammedirektivet forplikter vi oss til å gjøre noe med dette, sier Selvik.

Brende og Steensnæs vil bli vannminister

Det foregår en intens dragkamp mellom statsrådene Einar Steensnæs (KrF) og Børge Brende (H) om jobben som Norges "vannminister".

JENS P. TOLDNÆS
Natur & miljø Bulletin

Avgjørelsen Miljøverndepartementet og statsråd Børge Brende i utgangspunktet trodde skulle være en lett match, har nå ligget på Regjeringens bord i

mange uker, etter at saken for lengst er ferdigbehandlet av Miljøverndepartementet og Olje- og Energidepartementet.

Årsaken skal være at de to statsrådene kjemper om å få ansvaret for Norges oppfølging av EUs vanndirektiv.

Både miljøstatsråden og energistatsråden er fast bestemt på å sikre seg tittelen, ressursene og forvaltningsansvaret som følger med direktivet, og skal ha bekrefet dette til Nettavisen.

- Vi har ansvar for vannressursloven, og mener det er

fakta

Vannmangel i 30 land

• 20 prosent av jordas befolkning, i til sammen 30 land, er nå rammet av vannmangel. Innen 2025 er tallet ventet å stige til 30 prosent, eller 2,3 milliarder mennesker, fordelt på 50 land. Verdens helseorganisasjon WHO regner med at fem millioner mennesker dør av sykdommer som skyldes urent vann hvert år.

• Verdenstoppmøtet i Johannesburg i høst satte som mål å halvere antallet mennesker som ikke har tilgang på rent vann og forsvarlige sanitærforhold innen 2015.

• Vannkonferansen i Kyoto i slutten av mars skal diskutere hvordan dette skal settes ut i livet.

naturlig at dette hører til på ett sted. Statsråden har også signalisert at han oppfatter seg som vannminister, sier underdirektør Wenche Langlie i Olje- og energidepartementet.

Miljøverndepartementet ønsker ikke å kommentere saken overfor N&M Bulletin mens den ligger til behandling hos Regjeringen.

Jordforsk

JOTUN

Rutebilene i Buskerud

Reis kollektivt
Bruk bussen
Spar miljøet

W&W
WALLENIUS WILHELMSEN

Gode råd er svinedyre

Ville du betalt 1800 kroner for energi-råd om boligen din? ENØK-sentrene skal nå selge det de slet med å få gitt bort gratis i fjor.

JENS P. TOLDNÆS
Natur & miljø Bulletin

Hva slags tetningslister er best? Lønner det seg å etterisolere? Hva er pellets? Hvor våt blir man i en sparedusj? Inntil 2001 fikk landets regionale ENØK-sentre direkte støtte via en såkalt nettavgift for å gi ENØK-opplysning til privatpersoner. Fra 2002 ble denne støtten kanalisert over til statsforetaket ENOVA, som i en overgangsperiode har finansiert ENØK-sentrene gratis tilbud.

MISTET STØTTEN

Fra og med 1. januar i år mistet ENØK-sentrene også denne støtten, i en periode der temperaturen var lav og strømprisen rekordhøy. Behovet for energi-veiledning har med andre ord aldri vært høyere, men nå kan vi ikke få den lenger, den må i stedet kjøpes. Det er ikke helt billig.

LAV ETTERSPØRSEL

— Vi gir råd her på senteret - det koster 600 kroner, vel å merke hvis kunden ringer eller stikker innom. Dersom du ønsker et hjemmebesøk, koster det 1800 kroner. Slik er hverdagen etter at statsstøtten falt bort, forteller daglig leder Arild Olsbu ved ENØK-senteret i Aust-Agder.

— Er det noen som kjøper disse tjenestene?

Nei, i praksis er det ikke det. Riktignok har jo dette bare eksistert i noen uker, men etter-spørselen er svært lav, spesielt når det gjelder hjemmebesøk. Vi skal huske på at dette var et tilbud vi slet litt med å markedsføre da det var gratis. Nå er det veldig vanskelig.

Ser takskjegget dit slik ut bør du ta deg en time på loftet. (Foto Jens P. Toldnæs)

Ifølge Olsbu kan forbrukerne stadig få gratis ENØK-råd fra et nasjonalt grønt nummer, men dette er ikke fullgodt, mener han.

TOTAL OMSTILLING

— I et land som Norge, hvor det er store forskjeller i klima fra landsdel til landsdel, er det viktig med geografisk nærhet for å veilede kundene på en best mulig måte. Denne nærheten forsvinner når det sitter noen personer ved en telefon i Narvik og svarer på spørsmål fra hele landet, sier Olsbu.

— Hvordan kan ENØK-sentrene overleve?

— Det krever en total omstilling. Vi må rette oss mot næringslivet og fungere som et konsultentselskap hvis vi skal overleve. Det er synd for private husholdningene, men slik er det.

(Is)tapper strømmen din

Du trenger ikke være verken ENØK-ekspert, rik, eller snekker for å få ned strømrregningen. Noen timers arbeid på loftet kan være nok.

JENS P. TOLDNÆS
Natur & miljø Bulletin

Varm luft stiger som kjent opp. Har du et hus med dårlig isolasjon i taket, taper du derfor svært mye energi og penger dersom du ikke gjør noe med det. I motsetning til mange inngrep som kan gjøres for å gjøre boliger mer energivennlige, kreves det ikke all verden for å stoppe energitapet.

ENKELT

— Hvis du vil ha ned strømrregningen, kjøper du noen matter med mineralull og ruller ut på loftet. De er enkle å kutte til, det koster ikke stort

og du trenger definitivt ikke være en flink håndverker for å få det til, sier Torben Søraas ved ENØK-sentret i Nordland.

FYRER FOR KRÅKENE?

Hvordan vet du om huset ditt lekker varme gjennom taket? Ifølge Søraas er det ett tegn som er nokså sikkert: Ligger det snø på taket, og det blir istapper etter en kuldeperiode, fyrer du for kråkene og bør gjøre noe.

— Vi anbefaler å kjøpe matter som gjerne er opptil tretti centimeter tykke. De er fort tjent inn igjen ved en lavere strømrregning, sier han.

Millioner av dyr kan dø i Serengeti

Kenyas behov for tømmer og vannkraft kan bli en økologisk og økonomisk katastrofe. Miljøorganisasjoner ønsker nå å stoppe ødeleggende hogst av 170 000 trær.

JENS P. TOLDNÆS
Natur & miljø Bulletin

Kenyanse myndigheter har bestemt at det skal hogges om lag 170 000 trær i Mara-regionen på grensen mot Tanzania, skriver The Guardian. Den såkalte Mau-skogen er en av hovedgrunnene til at den mektige Mara-elven i Tanzania renner slik den gjør og sikrer regionen et stabilt og frodig jordsmonn.

PÅVIRKER VICTORIA-SJØEN

Nå frykter mange at millioner av dyr, blant annet i den kjente Serengeti National Park, skal dø som en følge av massiv tørke i området. I tillegg til den økologiske katastrofen et slikt hendelsesforløp vil innebære, vil Tanzanias viktigste turistattraksjon bli lite verdt.

Ifølge leder Benedict Chacha

ØNSKER VANNKRAFT FRA MARA

Ønske om hogst av Mau-skogen har sammenheng med en planlagt kraftutbygging i området. Ifølge Chacha har kenyanske myndigheter sendt flere delegasjoner til Serengeti-området for å påvirke lokalbefolkning og myndigheter til å si ja til kraftutbygging i Mara-elven.

— Vår regjering må forstå at millioner av dyr er fullstendig

Millioner av dyr kan bli blant tørkeofrene hvis 170 000 trær i Mau-skogen i Kenya blir hogget ned. (Foto: Berit Nyman)

avhengige av vannet fra Mara-elven, og at de vil dø dersom skogen hogges ned, sier Chacha.

The Foundation Help har nå kontaktet Serengeti Environmental Protection and Development

Association og advokatsammenslutningen Lawyers Environmental Action Team for å bygge en bred front som kan påvirke myndighetene i både Kenya og Tanzania.

Arkitekter i drømmeland

Strømsparing og bærekraftig arkitektur har lav status blant arkitekter. Denne yrkesgruppen jobber nemlig hardt for å distansere seg fra ingeniørene, viser en ny doktoravhandling.

JENS P. TOLDNÆS
Natur & miljø Bulletin

Til tross for hederlige unntak som foreningen "Norske arkitekter for et bærekraftig forbruk":

— Arkitekter er likegyldige til energieffektiv og bærekraftig arkitektur. Dette fagfeltet er i liten grad integrert i praksis, sier dr. polit Marianne Ryghaug ved NTNU, til Teknisk Ukeblad.

KUNSTNERTYPER

Hun råder bransjen til å kvitte

seg med begrepet ENØK og heller kople inn miljø som er et ord alle forstår og forbinder med noe positivt.

Ryghaug leverte sin doktoravhandling "Arkitekters kunnskap om innemiljø og energibruk - til hinder for energi- og miljøriktige bygninger?" like før jul.

I Ryghaug's undersøkelser fremhever intervjuede arkitekter hvor forskjellige de er fra ingeniører. Ryghaug's inntrykk er at arkitektene ønsker å dyrke den fjerne arkitekteliten og kunstnertypen nettopp for å gjøre seg forskjellige fra ingeniørenes trauste og kjedelige uttrykk.

Arkitektene oppfatter seg selv som idealister som med sitt frie kunstnersinn skisserer løsninger på sengekanten. Ingen inge-

niør vil finne på å ha kalkulatoren på nattbordet, ifølge Ryghaug.

LOVER BEDRING

Nyvalgt president i Norske Arkitekters Landsforbund (NAL), Gudmund Stokke, lover at bærekraftig arkitektur og miljøspørsmål er ett av temaene landsstyret vil jobbe mer med i kommende treårsperiode.

— Bevissthetsnivået og viljen til å jobbe med disse spørsmålene burde vært større både hos byggherrer og arkitekter. Både arkitektutdanningen, etterutdanning og samspill med andre aktører i byggesaker er ting vi vil se nærmere på, påpeker Stokke.

Mye nedbør ga bedre trær

Skogens helsetilstand er på bedringens vei. Én av grunnene er mye nedbør, viser en undersøkelse.

Mye nedbør, ingen skikkelige tørkesommer og flere stormfrie år på rad har ført til gode vekstvilkår for skogen. (Foto: Jorunn Gran)

TONE MIKALSEN
Natur & miljø Bulletin

Mye nedbør, ingen skikkelige tørkesommer og flere stormfrie år på rad har ført til gode vekstvilkår for skogen, nærmere bestemt bedre kronetetthet og kronefarge. É

— Værforholdene har snudd. På begynnelsen av nittitallet var situasjonen en annen. Da var skogen blant annet utsatt for en del kraftige stormer, sier Dan Aamlid, avdelingssjef på Skogforsk.

Undersøkelsen er for øvrig hentet fra "Overvåkingsprogrammet for skogskader".

UTSLIPP FRA RUSSLAND

De høyeste avsetningene av syre, svovel- og nitrogenforbindelser er i Sør-Norge, og særlig på Sørvestlandet. For svovel ble det påvist høy avsetning også i Øst-Finnmark. Skogforsk mener at de foreløpig har ikke bevis på at på skogstrærne i Norge er påvirket av direkte eller indirekte skader av langtransporterte luftforurensninger. Unntaket er

Klimastress rammer trær

Skog kan være ekstra utsatt for de negative effektene av klimaendringer. Trærne tynner, tørker, sattes ned og velter.

Natur & miljø Bulletin har tidligere fortalt om at skog kan være ekstra utsatt for klimaendringer. Ifølge Skogforsk er trærne i dag på bedringens vei, takket være blant annet mye nedbør.

Pasvik i Finnmark.

— De har forurensning fra Nikkel og Kola i Russland å slite med. I Pasvik er det funnet skader på skogen forårsaket av svoveldioksidsid. Disse skadene viser seg som brunsvide blad og nåler. Svoveldioksidskaden skader direkte, ikke gjennom avsetninger på bakken.

MINDRE FORURENSNING

— Hvordan ser framtiden ut for skogen?

— Det er vanskelig å spå, men reduksjoner i forurensninger er uansett positivt, sier Aamlid.

"Overvåkingsprogram for skogskader" er en del av det europeiske nettverket med blant annet intensive skogovervåkingsflater i 38 land med til sammen cirka 800 flater. Denne intensive overvåkingen har pågått siden 1986 i Norge, og skal beskrive endringer i skogøkosystemet. Formålet er å beskrive skogtilstanden og belyse virkninger av langtransporterte luftforurensninger.

.. men i Vefsn tok industrien livet av sju trær

Vefsn kommune mener utslipp fra Elkem Aluminium (EAM) sommeren 2001 er den direkte årsaken til at sju prydtær takket for seg, skriver Helgeland Arbeiderblad.

Kommunegartner Ragna Berg ber EAM erstatte til sammen sju pyramideasaler som gikk dukken sommeren 2001. Berg mener det ikke er tvil om at trærne døde etter større fluor-

utslipp enn normalt fra verket den aktuelle sommeren. Trærne, pluss arbeidet med å få dem på plass igjen, er kostnadsregnet til 54 000 kroner. Heller ikke miljøsjef Helge Nes

ved Elkem er i tvil om hvem som har forvoldt trærnes død. — Det er nok et utslipp sommeren 2001 som har skyld i dette, innrømmer han.

Usikkert for isbjørn uten is

Om hundre år er isbjørnen borte, mener flere forskere. Hvis den ikke omstiller seg. Noen isbjørner spiser allerede plantekost

JENS P. TOLDNÆS
Natur & miljø Bulletin

— Isbjørnen vil være utryddet om hundre år, sier dr Andrew Derocher ved University of Alberta til BBC.

For isen i Arktis smelter raskere enn antatt. I øyeblikket forsvinner om lag ni prosent hvert år, noe som kan føre til at sommeren i Arktis blir isfri midtveis i inneværende århundre.

Derocher viser til den økende smeltingen som forårsakes av et selvsmltende kretslop: Jo mindre is, desto mindre sol reflekteres, og dermed smelter enda mer is.

Derocher får støtte fra den britiske polareksperten Peter Wadham.

— Isbjørnen kan bare overleve dersom den klarer å etterlikne brunbjørnen gjennom å fange laks i elvene i tillegg til små dyr på land. Klarer den ikke det, vil arten forsvinne, sier Wadham.

TO TRUSLER

Norsk Polarinstitutt, nyansatte isbjørnforsker Jon Aars, er, i likhet med sine utenlandske kollegaer, ikke altfor optimistisk på isbjørnens vegne.

Ifølge Aars er det hovedsakelig to faktorer som truer isbjørnen som art — miljøgifter og klimaendringer, men det er de sistnevnte som er mest alvorlig. Klimaendringene gjør at isbjørnens leveområder, for-

svinner, i og med at havisen smelter. For isbjørnen, som i hovedsak er avhengig av å finne all maten sin i havet, er dette fullstendig ødeleggende. All erfaring fra andre arter tilsier også at ingen trussel er verre enn bortfall av leveområder.

— Tror du isbjørnen forsvinner, slik Derocher og Wadham frykter?

— Slike spådommer er alltid litt vanskelige å forholde seg til fordi det er så stor usikkerhet rundt klimaendringene, men det ser mer kritisk ut for isbjørnen enn vi har trodd tidligere.

— I hvilken grad kan arten omstille seg?

— I området rundt Hudson

Bay har isbjørnene hi på fastlandet, og de ferdes i skogen. Her vet vi at de også spiser plantekost til enkelte tider på året. Det betyr at de har en viss fleksibilitet. Området rundt Hudson Bay er imidlertid svært spesielt. Her er det for eksempel mye mer vegetasjon enn vi finner på Svalbard.

FREDET I 1973

Isbjørnen i Norge ble fredet i 1973. Da var bestanden trolig halvert som følge av intensiv jakt gjennom mange år. Forskere antar at bestanden senere har tatt seg opp, men ifølge Aars er det viktig å få et komplett bilde av hvor stor veksten er og hvordan dyrene er fordelt.

— En god bestandsberegning gjør at vi bedre kan forutsi hva som kan komme til å skje med isbjørnstammen framover, sier Aars.

Forsker Andrew Derocher tror at de om lag 15 000 dyrene som finnes i det nordlige Canada, og som utgjør to tredeler av alle isbjørner i verden, i fremtiden bare vil utgjøre noen få isolerte populasjoner. (Foto: Norsk Polarinstitutt)

EU-hjelp mot kjernekraft

EU har tilbudt Litauen økt pengestøtte til å stenge kjernekraftverket Ignalina i anledning medlemskapsforhandlingene.

JORUNN GRAN
Natur & miljø Bulletin

I underkant av 80 prosent av strømsbehovet i Litauen har vært dekket av atomkraft fra de to Ignalina-reaktorene. Dette har gjort Litauen til verdens mest atomkraft-avhengige nasjon.

— STØRRE TRUSSEL ENN TSJERNOBYL

Ignalina atomkraftverk ligger 18 mil øst for Vilnius, og kraftverket har to vannkjølte reaktorer av typen RBMK-1500. Dette er samme type reaktor som Tsjernobyl-anlegget hadde, og mange har lenge fryktet for sikkerheten ved Ignalina-anlegget.

— Ignalina utgjør en større trussel for Norge enn Tsjernobyl gjorde, sier atomfysiker Nils Böhmer i Bellona. — Avstanden til atomkraftverket i Ignalina er bare en tredel av avstanden til Tsjernobyl. Og reaktorene i Ignalina er større enn i Tsjernobyl.

— BURDE VÆRT STENGT FOR LENGST

Tsjernobylreaktoren som kom ut av kontroll i 1986, var av typen RBMK-1000.

— Alle reaktorer av typen RBMK burde vært stengt for lenge siden. De har en innebygget usikkerhetsfaktor som gjør dem mer ustabile enn noen andre reaktorer. I tillegg har de brennbart grafitt i reaktorkjernene, i motsetning til de fleste andre reaktorer i verden som er vannkjølte.

EU-MILLIONER

Opptil 30 millioner euro skal skytes inn fram til 2006, i tillegg til de 285 millionene EU allerede har bidratt med til Ignalina, ifølge Reuters nyhetsbyrå. Den økte pengestøtten skal hjelpe til med å gjøre det mulig å stenge Ignalina-kraftverket som planlagt - med én reaktorstenging i 2005 og én i 2009.

EU vil bidra økonomisk med

— Ignalina burde vært stengt for lenge siden, sier atomfysiker Nils Böhmer i Bellona. (Foto: Erik Martinussen)

å støtte dekomisjoneringen ved anlegget etter 2006, denne prosessen er anslått til å koste mer enn 3 milliarder euro over en 30-årsperiode. I praksis innebærer dekomisjoneringen å demontere reaktorer og kraftverk og deretter bringe området tilbake til den tilstanden det var i før reaktoren ble bygget.

OVERPRODUKSJON I DAG

Selv om kjernekraft dekker 80 prosent av Litauens strømsbehov, har landet også investert i varmekraftverk og vannkraft. Produksjonen av strøm er dess-

uten tre ganger så høyt som landets eget strømsbehov, ifølge Baltikumavdelingen til organisasjonen Ecologia.

Også etter at Ignalina er stengt, vil Litauen være i stand til å produsere mer strøm enn de trenger selv. Men store investeringer vil være nødvendig for å starte eller restarte konvensjonelle kraftverk, og strømmen vil bli dobbelt så dyr som elektrisiteten fra Ignalina.

fakta

EU i dag:
15 europeiske stater
Forhandler nå om EU-medlemskap: Polen, Ungarn, Tsjekkia, Slovakia, Litauen, Estland, Latvia, Kypros, Malta, og Slovenia

Forventer forhandlinger Innen 2007:
Romania og Bulgaria

Ikke tidfestede forhandlinger:
Tyrkia

Forhandler ikke:
Norge, Lichtenstein, Sveits og Island

og Slovakia er blitt enige om at Bohunice-reaktorene VVR 440-230 skal stenges i 2006 og 2008.

EU og Bulgaria har satt 2007 som realistisk medlemskapsmål. Bulgarerne frykter ifølge nyhetsbyrået Reuters allerede prisen de må betale gjennom stenging av fire av seks reaktorer på Kozloduy-anlegget innen 2006. Mange bulgarere er allerede i dag uten strøm.

JORUNN GRAN
Natur & miljø Bulletin

Bohunice V1-anlegget i Slovakia har vært i drift siden 70-årene, og mangler betongsikring og ekstra kjøleanlegg.

Anlegget har hatt mange ulike stengningsdatoer gjennom årene, og blant andre Østerrike har presset på for å få stengt kraftverket - uavhengig av EU-medlemskap. Nå sier Europarådet i en pressemelding at EU

Gamle miljøtrusler inn på vilkår

Både Litauen, Slovakia og Bulgaria må forplikte seg til å stenge ned gamle atomreaktorer i forbindelse med EU-forhandlinger.

Det er likevel ikke snakk om å trykke på av-knappen umiddelbart.

Litauen og Slovakia står på terskelen til EU-medlemskap. Bulgaria kan følge etter i 2007. EU-kommisjonens strateginotater i sammenheng med utvidelse av unionen, nevner atomkraftverkene i disse tre landene spesielt blant kjernekraftverk som ikke kan oppgraderes - og derfor må avvikles.

Posten blir papirløs

Posten går i Telenors fotspor, og satser på papirløse kontor når de flytter inn i det ombygde Postgirobygget om to måneder.

TONE MIKALSEN
Natur & miljø Bulletin

Da Telenor i fjor flyttet inn i framtidsrettete kontorer på Fornebu, fikk de mye oppmerksomhet. Ingen av de ansatte hadde fast kontorplass, og papirhaugen på pulten måtte dermed fjernes hver dag. Viktige dokumenter blir nå scannet og lagret i databaser. I tillegg har de ansatte hver sin bærbare PC.

Slik blir også den nye hverdagen for de ansatte i Posten.

— Vi har samarbeidet med Telenor og NSB angående framtidsrettete kontorer. For i likhet med Telenor har vi en overbooking av kontorer, sier informasjonssjef i Posten, Elisabeth Gjølme.

NY UTFORDRING

Hun nevner det miljømessige as-

pektet som en positiv effekt ved å gå over til papirløse kontorer. Å kildesortere papir er noe Posten har gjort i årevis. Nå blir utfordringen å redusere papirmengden.

— Vi har et ambisiøst arbeidsmål, og sikter mot 50 prosent reduksjon av papir etter at innflytting er foretatt, nye arbeidsformer er innarbeidet og teknologi fullt ut er tatt i bruk av alle, sier Gjølme.

POST ER KOMMUNIKASJON

— Er det ikke vanskelig å redusere papirmengden når dere jobber med post?

— Post er kommunikasjon. Også vi ønsker å utvikle oss som bedrift og satse på kombinasjoner av elektroniske og fysiske kommunikasjonsløsninger, sier Gjølme.

Posten blir ikke bare papirløs i de nye lokalene. Den blir også trådløs og veggeløs. Derfor innreder Posten nå små bur for skjermede samtaler i kontorlandskapene. (Foto: Jorunn Gran)

— Bruk Hakons poseposer!

Rimi-forretningene samler inn brukte bærepøser ved flaskeautomatene. For mange er dette den eneste muligheten til å bli kvitt plastavfall på en miljøvennlig måte.

JORUNN GRAN
Natur & miljø Bulletin

— Vi vil ikke oppfordre folk til å bruke returplastsekkene ved flaskeautomatene til å bli kvitt husholdningsplast. Vi håper i stedet at kommunene skal starte med innsamling av plast fra husholdningene, sier administrerende direktør Peter Sundt i Plastretur.

IKKE SØPPELMOTTAK

Sekkestativet som tilbyr deg å

resirkulere bærepøsen du frakter panteflasker i, er altså i utgangspunktet reservert nettopp flaskeposene dine. Plastposene samles inn av Plastretur og resirkuleres.

— Det må da være greit å kaste litt annen husholdningsplast i sekkene også?

— Dagligvarebutikkene er ikke interessert i å få søppel inn i butikkene, og heller ikke vi i Plastretur ønsker at butikkene skal bli et vanlig søppelmottak, sier Sundt.

— Dette burde i stedet være en oppgave for kommunene

Hakon-gruppen bekrefter overfor Natur & miljø Bulletin at sekkene er beregnet kun på plastposer. Og om lag 80 millioner av Norges 800 millioner bærepøser ender sitt liv nettopp som panteflaskeposer, ifølge Plastretur.

MULIG PRESSMIDDEL

Christine Hvitsand - avfallsrådgiver tilknyttet Norges Naturvernforbund - etterlyser også rutiner for kommunal plastinnsamling.

— Men hvis forbrukere er frustrert over at det ikke finnes noen returmöglichkeit for plast i kommunen deres, så ville det kanskje være et pressmiddel å ta med husholdningsplast til panteautomatene, sier Hvitsand.

Plastsekkene ved panteautomatene er i utgangspunktet ment for plastfolie, og vil ikke være et egnet sted for ting som sjampoflasker og plastkanner.

— Da ville sannsynligvis butikkene hjelpe til med å presse gjennom kommunal plastinnsamling.

kalenderen

5.FEBRUAR

"Benefit or harm? Power and politics behind GM food" Konferanse om genmodifisert mat
Sted: Universitetet i Oslo
www.bion.no

5. - 7. FEBRUAR

NEF-dagene 2003, nærings-
middel-emballerings- og
fiskeforedlingsindustriens messe.
Sted: Norges Varemesse,
Lillestrøm
www.messe.no

18.-19.FEBRUAR

Miljøvennlig hyttebygging
framtidssisjon eller realitet?
Sted: Lillehammer
Arr: Norsk Turistutvikling
og Norges Bondelag
www.norsk-turistutvikling.no/hytter

redaksjon

REDAKTØR:

Jorunn Gran | Tlf. 22 40 24 25

REDAKSJON:

Jens Petter Toldnæs | Tlf. 22 40 24 23
Tone Mikalsen | Tlf. 22 40 24 24

ADRESSE: Pb 342 Sentrum, 0101 Oslo
Tlf. 22 40 24 00 | faks 22 40 24 10
Mail: redaksjonen@naturvern.no

ABONNEMENT: 280 pr. år [privat] 600 pr. år
[bedrift] ANNONSER: HS Partner,
tlf. 62 94 64 00, faks 62 94 64 05

UTGIVER: Norges Naturvernforbund
www.naturvern.no
TRYKK: Gan Grafisk as
NESTE UTGAVE: 7.Februar

Noe for Bellona?

0-100 på sju sekunder, over 300 km/t toppfart, 600 hestekrefter. Legg til firehjuls-styring og åttehjulstrekk — og vips så har du alle el-bilers mor: KAZ.

Den 6,7 meter lange KAZ vil neppe stjele markedsandeler fra el-bilen Think.

JENS PETTER TOLDNÆS
Natur & miljø Bulletin

Den er riktignok elektrisk, men 6,7 meter lange KAZ vil neppe stjele markedsandeler fra el-bilen Think. Den tre tonn tunge limousinen ble vist på en stor bilutstilling i Detroit nylig. El-bilen er foreløpig ikke satt i serieproduksjon, men produsenten, Electric Vehicle Laboratory som holder til på det japanske Keio-universitetet i Kawasaki, er klare til å sette i gang produksjonen så fort de får et tilstrekkelig antall interessenter på listen.

AVGIFTSFRI TIL NORGE

Ifølge professor Hisoshi Shimizu som har designet bilen, vil

det kunne produseres minibuser, varebiler og limousiner, som den på bildet, utfra det samme understellet. Shimizu har tidligere jobbet i 21 år ved Japans nasjonale luftforurensningslaboratorium.

NOK AV KRAFT

Limousinen er foreløpig priset til 400 000 dollar, det vil si om lag tre millioner kroner — en anelig sum, men limousiner med plass til åtte personer er i utgangspunktet kostbare biler. Ettersom el-biler er avgiftsfrie her i landet, vil prisen i hvert fall ikke øke ytterligere for eventuelle norske kunder.

Ifølge professor Shimizu skal

KAZ konkurrere i markedet til rådyre biler som Maybach 62, Rolls-Royce Phantom, Mercedes 600 og håndbygde amerikanske limousiner. Spesielt i USA er det et stort marked for såkalte XXL-biler. Så gjenstår det bare å se om noen vil ha den lydløse og forurensningsfrie typen. KAZ er oppgitt med en toppfart på 311 kilometer i timen, og den kan kjøre om lag 300 kilometer på én lading. Det skulle med andre ord være nok av krefter - skjønt muligens ikke bærekraft.

Siktedukfabrikken

"Jeg tror ikke at folk driver og leker seg med strømmen".

SIV JENSEN, FREMSKRITTPARTIET I TV2-DEBATT